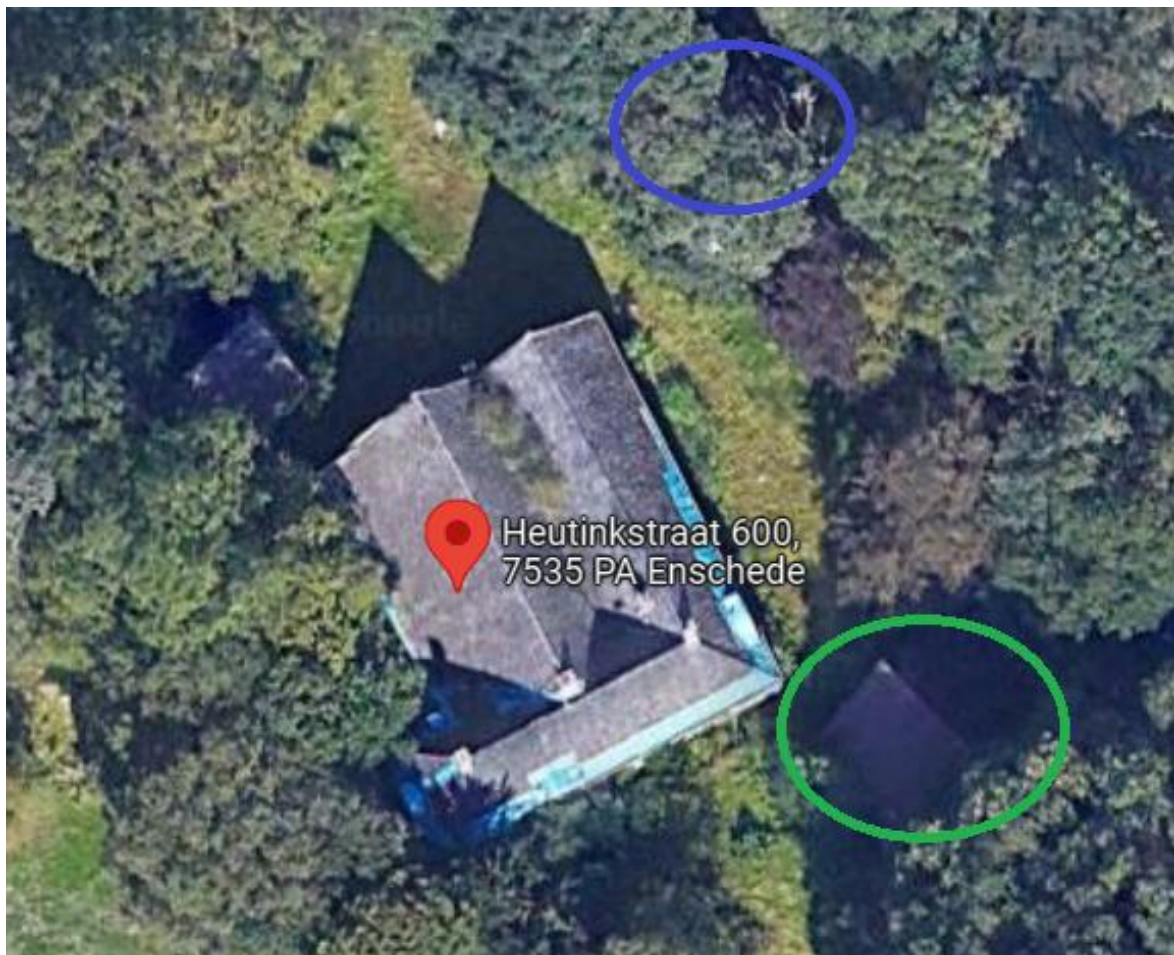

Advies boerderijcomplex Heutinkstraat 600, gemeente Enschede

Datum : 05 september 2022
Kader : advies beoordeling overgebleven waarden na brand
Fase : initiatief

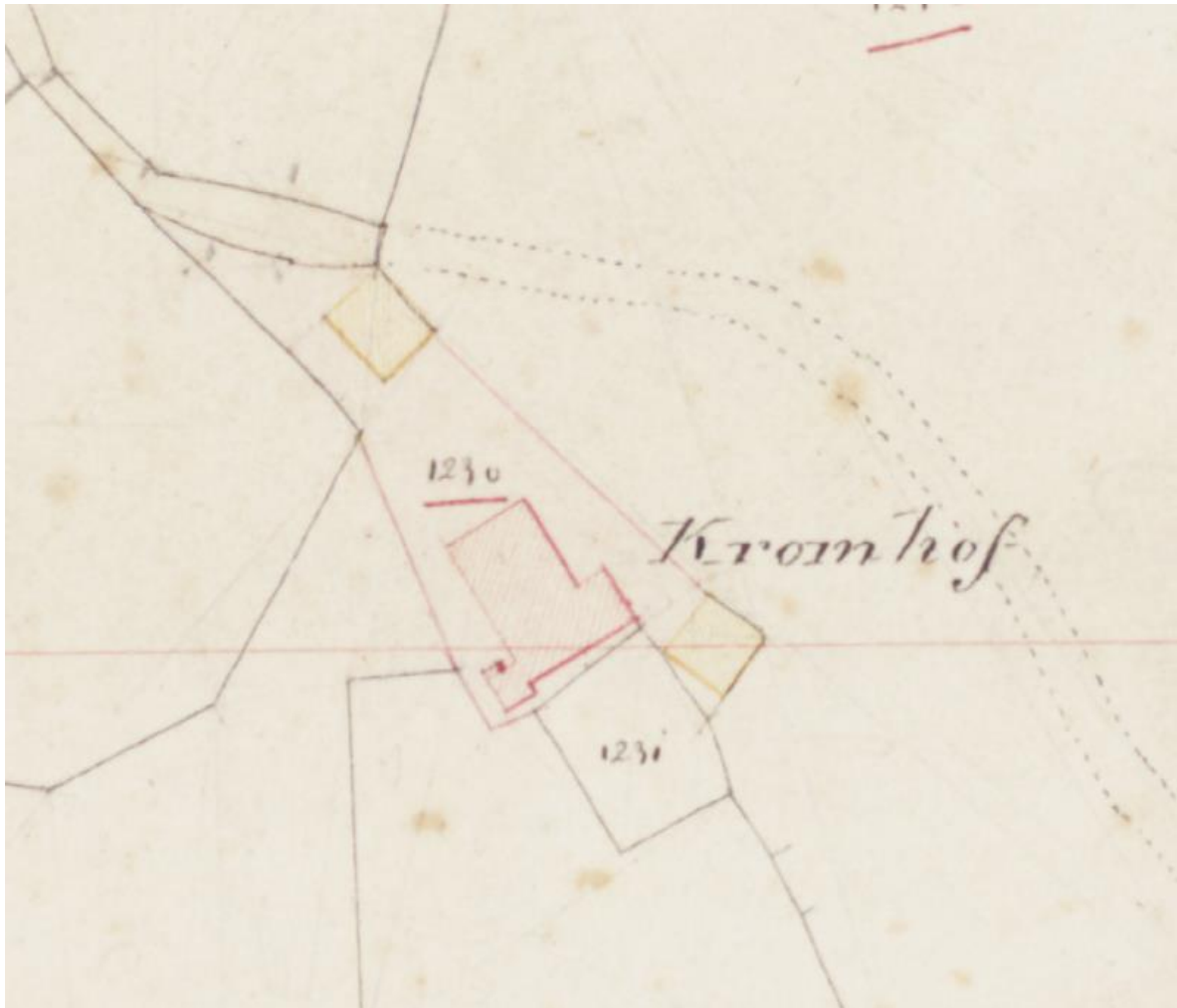
Overzicht erf (Google Earth) Hoofdboerderij, oude boerderij (groen) en de schuur (blauw).

1. Situatie

De Heutinkstraat ligt aan de Zuidoost kant van Enschede, tussen de wijk Het Hogeland en de Zuid-Esmarkerrondweg. Langs de gehele landgrens in Overijssel en ook in Gelderland zijn zeer oude erven te vinden die zich dikwijls nog in een redelijk gave staat bevinden. Ook in het gebied waar erve Kromhof gelegen is, zijn zeer oude erven te vinden. Het erf zelf behoort hier ook toe. Het complex bestaat uit een zeer grote hoofdboerderij, een oude boerderij (thans doorrijschuur), en twee losse schuren zonder status. Het boerderijcomplex verkeerde voor de twee branden al in een matige staat van onderhoud.

Huidige situatie.

Afb. Kaart uit 1832. De schuur zonder status zou heel goed de schuur kunnen zijn die hier noordelijker gepositioneerd staat. Qua formaat komt deze redelijk overeen. Wellicht dat hij rond 1832 nog opgetrokken was in leem met vakwerk en versteend is, toen hij is verplaatst naar de huidige plek.

2. Opgave

De gemeente heeft Het Oversticht gevraagd te adviseren over de nog overgebleven monumentale waarden van de boerderij na de brand van donderdagmorgen 30 juni 2022. Eerder al is het kleinere monumentale bijgebouw ten prooi gevallen aan de vlammen. Op vrijdag 15 juli is het erf bezocht en is er gekeken wat er gespaard is gebleven.

De opstallen op het erf (BAG viewer).

3. Opname

De Hoofdboerderij

De hoofdboerderij is opgebouwd uit een voorhuis met daarachter twee dwarsgeplaatste achterhuizen. Het voorhuis is nog voor een klein deel intact gebleven. Een deel van de kapconstructie heeft standgehouden, maar de schade binnen is nog steeds enorm. Op onderstaande foto is de zuidoost kant van het volume te zien. De andere zijde van het voorhuis is op het metselwerk na, geheel verloren gegaan. De balklagen van de begane grond en de verdiepingvloer zitten nog net op hun plek, maar zijn onherstelbaar ingebrand. De kapconstructie die schuilgaat achter het stuk dakvlak dat nog op de foto te zien is, is niet te inspecteren.

Afb. Een klein stuk dakvlak van het voorhuis heeft standgehouden. De staat van de constructie is niet te inspecteren.

Afb. Het linkerdeel van het voorhuis. Balklagen zijn verloren gegaan door de brand.

Voor wat betreft de beide geschakelde achterhuizen, hier is op enkele geveldelen met niendeur bogen na alles verloren gegaan. Alle onderdelen die niet steenachtig waren zijn geheel verdwenen. Vanwege de afzetting in verband met asbestgevaar kon het restant niet van dichtbij bekeken worden, maar ook de drone beelden laten weinig aan de verbeelding over.

Uit voorstaande kan niet anders geconcludeerd worden dat het monument vrijwel geheel verloren is gegaan.

Afb. Restanten van de gevels van de achterhuizen, alleen de steenachtige onderdelen staan nog deels.

De oude boerderij, thans doorrijschuur

Aangezien de status van het monument zwaar onder druk is komen te staan door het wegvallen van het belangrijkste onderdeel, is nog een keer goed gekeken naar de overige opstallen op het erf. Hieronder valt de voormalige boerderij die in het verleden al voor een groot deel is afgebrand. Van dit pand is de gehele kapconstructie verloren gegaan, maar zijn de gevels redelijk intact gebleven en dat geldt ook voor de gebintstructuur en de oorspronkelijke indeling van het voorhuis en de deel. Gezien deze indeling is het niet ondenkbaar dat dit gebouw de eerste boerderij op het erf is geweest en dat de grote boerderij in 1875 nieuw is gebouwd. Daarna is deze misschien nog een tijd als wönnner gebruikt, maar op enig moment is hij toch verbouwd tot een doorrijschuur. De grote dubbele deuren in de voorgevel laten hier geen twijfel over bestaan.

Afb. De voorgevel van de boerderij die waarschijnlijk met het bouwen van de grote boerderij versteend is.

De gebintconstructie met telmerken en de gaten in de muurplaat doen vermoeden dat het hier om een veel oudere boerderij gaat dan tot nu toe aangenomen. Door de gaten in de muurplaat wordt duidelijk dat de boerderij lemen vakwerkwanden heeft gehad. Op enig moment zijn de vakwerkmuren vervangen door steens gemetselde muren vanwege het onderhoudsaspect. De gehele inrichting van het huis doen vermoeden dat dit van oorsprong een l6s hoes is geweest. De brandmuur zal op een later moment geplaatst zijn, om de mensen en het vee fysiek te scheiden.

Afb. De indeling van de boerderij is nog redelijk intact gebleven.

Afb. Eiken gebintstructuur met duidelijke telmerken en steekrijen tussen de staanders.

Afb. De gaten waar de vakwerkstaanders onder de muurplaat hebben gestaan zijn duidelijk te zien.

Afb. Achterhuis van de boerderij met steekrij en reppels nog aanwezig.

De niet gewaardeerde schuur ten noordoosten van het erf

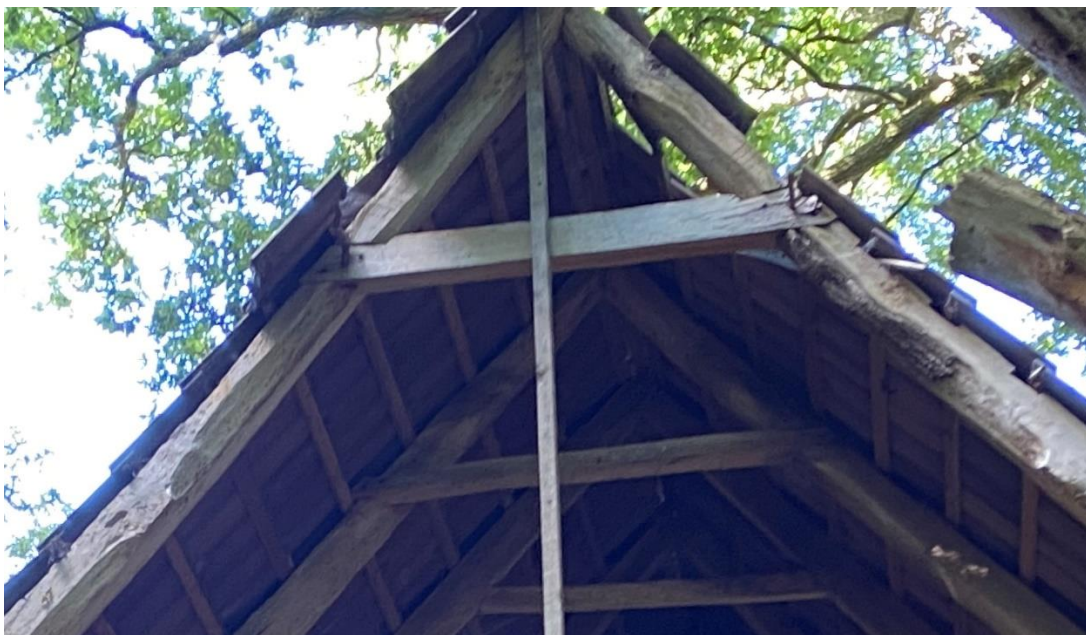
Om bovengenoemde reden is ook de niet beschermde schuur aan een nader onderzoek blootgesteld. Deze schuur heeft een eiken gebintstructuur en de sporen kap is eveneens geheel van eiken. De spoorparen worden bijeen gehouden door eiken haanhouten. De verbindingen zijn tot stand gekomen met kepen en houten toognagels. IJzeren nagels zijn niet gebruikt. De spoorparen zijn voorzien van telmerken. Ook hier zijn gemetselde muren waarschijnlijk de vervangers van eerder vakwerk. Enkele regels die bij de achtergevel gevonden zijn, zijn voorzien van gaten voor wilgentenen. De inrichting van deze schuur is in de tijd gewijzigd. Het is wel duidelijk dat dit gebouw altijd als schuur is gebruikt en niet als een woning. Een deel van de kap aan de straatzijde is door achterstallig onderhoud ingestort. Verder is deze schuur nog vrijwel intact

Afb. De voorgevel van de niet beschermde schuur.

Afb. Deels ingestorte kap, maar geheel opgebouwd uit eikenhout.

Afb. Kapconstructie met spoorparen en haanhouten, allen voorzien van telmerken.

Afb. Geheel houten achtergevel met links een lage loopdeur.

Afb. De hangende regel van het voormalige vakwerk, de gaten nog duidelijk zichtbaar. Buitenste gebint voorzien van elleboogje waar de topgevel op heeft gestaan.

Afb. Nog een losliggende regel met de sporen van voormalig vakwerk.

4. Conclusie

De vraag van de gemeente was of dit gemeentelijke monument na de brand van deze zomer nog over voldoende waarde beschikt om deze status te rechtvaardigen.

De hoofdboerderij is door de zeer felle brand vrijwel geheel verloren gegaan. De contouren zijn dankzij het deels overeind gebleven metselwerk nog behouden. Enkele grote niendeuropeningen zijn gespaard, inclusief de sierstenen (natuursteen?) Van het voorhuis is het rechterdeel nog voorzien van een kap, de overige boerderij is buiten het steenachtige materiaal geheel verloren gegaan. Vanuit bouwkundig/bouwhistorisch oogpunt is er weinig waardevols bewaard gebleven. En adviseren wij hem af te voeren van de lijst.

De landschappelijke waarde en erf ensemble waarde is nog steeds voldoende aanwezig.

De voormalige boerderij is eerder al geteisterd door brand, maar is beter intact gebleven. De gebintconstructie is samen met grote delen metselwerk en indeling gespaard gebleven en vertegenwoordigd als essentieel onderdeel van de voormalige boerderij een belangrijke waarde. De bouwkundige/bouwhistorische waarde is nog steeds hoog. Ook vanwege de gevonden details die het aannemelijk maken dat deze boerderij (veel) ouder is dan de grote boerderij. De aanwezigheid van gaten voor vakwerkstaanders in de muurplaten versterken dit vermoeden. De nu nog aanwezige indeling doet zelfs vermoeden dat de basis van deze boerderij een l s hoes is geweest.

De niet beschermde schuur. Ook deze schuur is vanwege de ouderdom van waarde. De gebint structuur samen met de sporenkap is nog redelijk intact en geheel opgebouwd uit eiken en bevestigd middels houten toognagels. Alle onderdelen van de constructie zijn voorzien van telmerken. Waarbij er ter hoogte van de gebint liggers ellebogen op de gevelstaanders zijn bevestigd om de houten topgevel meer naar voren te laten komen. Ook de aanwezigheid van enkele gevel regels die nog voorzien zijn gaten voor wilgentenen bevestigen dat deze schuur zeer oud is. De straatkant is geheel van houten eiken delen geweest.

Op basis van de waarde van het erf als geheel (ensemble) en de nog aanwezige waarden van de voormalige boerderij en schuur, adviseren wij om dit erfensemble weer aan te vullen met passende nieuwbouw, waarbij behoud en herstel van de cultuurhistorische waarden van erf en resterende onderdelen uitgangspunt zijn.

Daarnaast bevelen we aan om nader cultuurhistorisch (bronnen) onderzoek uit te voeren naar de monumentwaarde van de voormalige boerderij en schuur.

Tom Temmink
Adviseur erfgoed
Het Oversticht